

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

Capvt IX. De Iudice usurarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

Nam ut locus sit pœnæ incestus, affinitas æstimari non debet ex præscripto juris Canonici, sed juris Civilis, cujus ea pœna est. Quæ certè ad similes casus pertrahenda sunt, qui licet jure Canonico sint interdicti, tamen ideo juris Civilis pœnâ malè plectuntur, quòd jure Civili extra crimen sint. Ut ecce, rem magis illustrando, ad adulterium de jure Canonico non tantum committitur cum uxore aliena, sed & à marito cum quavis solata muliere, *can. fin. xxxi. quest. 5. Et cap. fin. inf. De adulter. De jure viro Civili nullum inter maritum & solutam adulterium est, nullaque pœna adulterii, sed tantummodò cum aliena uxor adulteratur, l. Inter 6, §. lex Julia D. Ad L. Juliam de adul. Unde hoc adulterium de jure Canonico perpetratum malè coerceretur pœnâ juris Civilis.*

14 Cæterùm licet usuræ nullâ aliâ pœnâ vindicentur à jure Civili quàm infamiæ, ubi scilicet legitimum modum exceßerint, vel usuræ usurarum petantur, *d. l. Improbua C. Ex quib. causis infamia irrog. nihilominus existimo inter Christianos (apud quos omnes usuræ in crimen vocantur,*

utpote jure divino & Canonico dâpnatæ) rectè extra ordinem usurarios puniri posse, pro æstimatione judicis, *ex ratione l. 1, §. expilatores D. De pœnis, cum usurarius vix distet à raptore, can. Si quis xiv. quest. 4, Hodie verò in subjectis Romano Imperio certâ pœnâ utimur, ex lege posteriorum Imp. Caroli Quinti, & Rudolphi Secundi in Comitibus Augustanis anno M. D. XLVIII. & Francofurti anno M. D. LXXVII. sub tit. de usurariis contractib. ut videre est ad calcem hujus tractatus, ubi eorum constitutiones referuntur.*

Porro disputationis est, an usurâ mutuo vel venditioni sive alteri contractui in fraudem adjectâ, vitietur & ipse contractus? Hanc rem in controversiam adducit *And. Gail. lib. 2, Objer. 4, Et 5, Sed breviter respondet, totum contractum non vitari, sed tantum usurarum adjectionem. Et rectè, per cap. Vile 37, De R. l. in 6, in l. Usuris 20, in l. Pecunia 9 D. De usuris, Et argum. l. Sancimus 34, C. De donationib. quibus locis expressum est, utile per inutile non vitari in contractibus.*

CAPVT IX.

De iudice usurarum.

SUMMARI A.

1. De iudice usurarum dissensio inter Dd.
2. Quæstio juris & facti quæ dicatur.
4. Et 5. Usurarum crimen esse nisi sibi probatur.

DE iudice usurarum non conveniunt Dd. Sunt enim qui existimant causam usurariam tantummodò pertinere ad iudicem Ecclesiasticum, quocumque modo de eis iudicium instituat, hoc est, sive quæstio juris sit, sive facti.

Quæstionem juris voco, quando controversia est, utrum contractus sive pactio, sive creditoris sola intentio, sit usuraria: facti, ubi quidem constat eam esse usurariam, sed de repetitione usurarum agitur, vel de earum inhibitione. Atque horum sententiam videretur comprobare textus in *cap. dispendiosam De iudic. in Clement. ubi causa usurarum inter Ecclesiasticas recensetur, in cap. 1, sup. De iurejur. ad andamus, inquit summus Pontifex, quatenus creditores ad iuramenta super usuris sibi solvendis præstent, relaxanda Ecclesiasticâ distinctione cogantur.*

Et in cap. Debitores 6, eod. tit. Et cum usura, ait textus, soluta fuerint, creditores ad eas restituendas, sunt Ecclesiasticâ severitate (si necesse fuerit) compellendi. Idem statuitur in cap. 2, in cap. Tua 13, h. s. De usuris. Nemo verò dubitat, quin districtio Ecclesiastica, qualis est excommunicatio, suspensio, interdictum, cap. Quarenti 20, inf. De verb. significat. ad Ecclesiasticum dumtaxat iudicem pertineat, can. Corripiantur Et ibi Gl. xxiv. quest. 3, cap. 3, sup. De officio iud. ordinariis.

Alii verò distinguunt inter quæstionem juris & facti, ut illa ad solius iudicis Ecclesiastici cognitionem spectet; facti verò ad utrumque iudicem tam sæcularem quàm Ecclesiasticum. Et hujus sententiæ sunt Paulus de Leazaris, Bart. aliique communiter, teste Panormit. in cap. Cum sit generale num. 17, sup. De foro compet. Eam quoque communem asserit *Did. Covarr. in 4, decretal. par. 2, cap. 8, §. 12, num. 11, Et ratio est, quia in quæstione juris ideo iudex alius adiri non potest quàm Ecclesiasticus, quòd agatur de peccato, cujus notio non sæcularis, sed solius Ecclesiastici iudicis est, cap. Novis. 13, sup.*

De iudic. & cap. Per venerabilem 13, §. rationibus sup. Qui filii sint legis. uti videre est & in iuramento, quod an licitum vel illicitum sit, servandum vel non servandum, tantummodò dignoscit iudex Ecclesiasticus, cap. Venerabilem 34, circa fin. sup. De elect. & d. cap. Novis. At ubi iuramentum licitum esse constat, potest & Iudex Ecclesiasticus & secularis adiri, & jurantem compellere ad observationem iuramenti; cum hæc res in solo facto consistat, cap. fin. De foro compet. in 6, & cap. Licet 2 De iurejur. eod. lib. Sin illicitum est, neuter iudicium compellere potest, quòd illicitum iuramentum nullam obligationem inducat, cap. Non est obligatorium De R. l. in 5, can. 1, can. Non est observandum, can. Inter cetera 221, quest. 4, cap. 1, vers. 1, & talia iuramenta De iurejur. lib. 6, Auth. Quod eis C. De nupt. & l. Conditiones 9, D. De conditionibus instit.

Sunt tertii, quibus placet crimen usurarum esse nisi fori, hoc est, tam secularis quàm Ecclesiastici; ac proinde laicum iudicem posse inter laicos de usuris cognoscere, Ecclesiasticum verò inter Clericos. Ita Salic. Archidiac. Calderinus & Barbacia citati a Did. Covarr. Variar. resolut. lib. 3, cap. 3, circa principium. Quæ sententia verissima est, & probat ibid. Covar. usque ad eò licet in questione juris versetur. Idque his rationibus demonstratur. Prima, quòd nullibi sacri Canones interdiciant secularibus iudicibus, ne de hoc crimine inter laicos cognoscant, imò potius permittunt, per text. in cap. Post miserabilem 12, h. t. Secunda, quòd hoc crimen non magis spirituale sit quàm homicidium, quàm furtum, aut simile delictum: quæ certum est ad iudicis secularis tribunal pertinere, ubi scilicet laicus reus est. Tertia ratio; crimen usurarum ex nullo alio capite potest dici Ecclesiasticum quàm quòd sit divinâ lege & sacris Canonibus interdictum. At nihil impedit quid esse verum divinâ lege & sacris Canonibus, ut tamen ejus cognitio ad secularem iudicem spectet, veluti in furto, adulterio, homicidio.

Non movet, quòd usura jure Civili permittatur, saltem quoad legitimum modum præscriptum in l. Eor. 26, §. 1, C. De usuris, ac proinde iudicem secularem de his restituendis vel præstandis cognoscere non posse: cum in foro suo teneatur jus Civile sequi, l. Nemo 13, C. De sententiis & interlocut. omnium iud. & tit. Instit. De officio iud. in princ. Quia respondetur, hæc in parte derogatum esse juri Civili per jus Canonicum, mandante divinâ lege, s. Super 4, & c. Consultuit 10, h. t. ut & sup. cap. 1, latius

docuimus. Quòd sit, ut & iudex secularis teneatur hoc jus Canonicum pertrahere ad forum suum seculare, expulso jure Civili, quo usura perperam permittuntur, per text. in c. fin. sup. De præscriptionibus. Cum generaliter, inquit ibi textus, sit omni constitutioni & consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Adde & d. cap. Licet De iurejur. in 6.

Neque ob questionem juris secularis iudex omittere tenetur hanc de usuris cognitionem, quia & ex jure Civili satis elucet, quæ sint usura, quibusve casibus committantur, ut toto tit. D. & C. De usuris: licet jus Civile, ut antè dictum est, perperam admittat certum modum usurarum. Et hanc sententiam etiam probat Caroli V. constitutio Augustæ in comitiis edita anno 1548. postea repetita Francofurti à Rudolpho II. Imp. anno 1577, sub tit. De usurariis contractibus. quæ & per magistratum civilem jubentur usurarii multari, de quibus vide infra ad calcem.

Nec obstat, quòd de jure Canonico censura Ecclesiasticâ perstringantur usurarii, quia id non arguit, usurarium crimen ad solius Ecclesiastici iudicis cognitionem spectare; sed id fit propter denuntiationem Evangelicam, quæ hoc in casu, ut & in certis criminibus, fieri potest Ecclesiæ, id est, Ecclesiastico iudici; ut si serix ejus monitioni peccator non paruerit, tandem censura Ecclesiasticâ subiiciatur, ut est apud Mattheum, 18, cap. ibi. Si autem peccaverit in te frater tuus &c. juncto d. can. Novit, & can. Si peccaverit II qu. 1.

Sed neque illud movet, quòd ubi de peccato controversia est, non sit iudicis secularis dignoscere, sed Ecclesiastici; quia id verum est in re dubia. At utroque jure exploratum est, ubi & quando usura committatur, videlicet, cum quid ultra sortem accipitur vel separatur lucri causâ: sicut supra cap. primo latius deduximus.

Unus restat scrupulus d. cap. Dispendiosam, quæ, ut antè dixi, causa usurarum inter Ecclesiasticas recensetur; sed respondetur, ex eo non planè evinci, quòd idcirco tantummodò ad tribunal Ecclesiasticum pertineat; sed Clementem V. ibi hoc unum spectasse, ut si in foro Ecclesiastico causæ beneficiale, decimales, matrimoniales, & usurarum, proponerentur, hæc simpliciter & de plano ac sine strepitu & figura iudicii dirimerentur. Sed hæc latius, si lubet, persequere apud Prosperum Farinacium in praxi criminali lib. 1, tit. 1, quest. 8, num. 134, cum seqq. ubi post longam contentionem tandem in hac sen-

teatia conquiret; quamvis & coram iudice Ecclesiastico laicum usurarum nomine conveniri posse censet, per *Dd. à se allegatos*, quod & non prorsus alienum videtur à *d. c. Dissensiosam*.

DE CENSIBVS SIVE REDITIBVS ANNVIS.

Ad Lectorem.

Hunc tractatum de Censibus sive redditibus annuis, ideo hic subieciimus, quod magnam illi affinitatem habere videantur cum usuris; imò sunt, qui eos nihil distare existimant ab usuris, sed tantum esse speciem quamdam sive pretextum usuras liberius exerceudi. Quorum argumenta infra suo loco recensebimus & refellemus, probabimusque per emptionem & venditionem, & consequenter per contractum bonæ fidei rectè constitutum censum, sive redditum annuum. Sed an etiam per alium contractum, sive in ultima voluntate idem effici possit, in progressu quoque videbitur. Quia verò quoad emptionem & venditionem, extant duæ Decretales Martini V & Calixti III. summorum Pontificum sub tit. de emptione & venditione inter Extravagantes communes, non abs re fore iudico, si suis verbis hic præmittantur, deinde quâ potest brevitate explicentur.

Martinus V. venerabilibus fratribus Trevirensi, & Lubecensi ac Almicensi Episcopis.

Regimini universalis Ecclesiæ quamquam immeriti, disponente Domino, præsidentes, curis angimur assiduus, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium subditorum quorumlibet paci & quieti (quantum nobis ex alto conceditur) intendamus, & dubia, quæ inter eos oriuntur pro tempore, ne litis anfractum, seu scandalorum parturiant fomentum, nostro moderamine declarentur. Sanè petitio dilectorum filiorum universorum, Cleri, nobilium, incolarum & habitatorum civitatis & diocesis Vratislaviensis nobis exhibita continebat, Quod à cenſuum annis citrà, & suprà, & à tanto tempore & per tantum tempus, ejus contrarii memoria hominum non existit, in iisdem civitate ac diocesi, ac partibus aliis vicinis quædam consuetudo rationabilis observata præscripta ac moribus utentium approbata, ad communem hominum utilitatem introducta fuisset. Pro quibus Princeps, Baro, miles, civis, sive oppidanus partium earumdem, cum hoc expedire videbatur, melius pro tunc non valentes sibi consulere, personæ Ecclesiasticæ aut læculari, collegio aut universitati, oppido, vel civitati, super bonis suis, dominiis, oppidis, terris, agris, prædiis, domibus, hæreditatibus, vendere consuevit, & vendidit annuos censos, unius vel plurium marcarum aut grossorum Pragenſium numi polomei & pagamenti consueti; ad rationem & pro qualibet marca annui censos, decem, undecim, tredecim, quatuordecim marcarum, aut plus vel minus, secundum temporis qualitatem, prout ipsi contrahentes

tunc inter se convenerant, ipsi venditori tunc integraliter in pecuniis numerata solvi consueverant, bonis in ipso contractu tuoc expressis pro ipsius census annui exsolutione in perpetuum obligatis. Et semper in ipsis contractibus expressè ipsis venditoribus data fuit facultas atque gratia, quod ipsum annum censum, in toto vel in parte, pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperunt, quando eumque vellent, liberè absque alicujus requisitione, contradictione, vel assensu, possent extinguere & redimere, ac se ab ipsius census solutione ex tunc penitus liberare. Sed ad hoc hujusmodi census venditores invitari nequaquam per emptores arctari vel adstringi valerent, etiam ipsis possessionibus & bonis obligatis penitus interemptis seu destructis. Fuitque & est talis contractus emptionis & venditionis per Episcopos Vratislaviensium pro tempore existentes & eorum officiales, nec non per diversos dominos temporales locorum & terrarum, in quibus census hujusmodi constituti existunt, tamquam licitus communi utilitati deserviens, sæpius confirmatus pariter & approbatus. Quodque etiam super hujusmodi censibus plurima beneficia Ecclesiastica, collegia, canonicatus & præbendæ, dignitates, personatus & officia, vicariæ, altaria, numero plusquam duo millia de expresso consensu & voluntate dominorum temporalium, sub quorum territoriis dicta bona obligata consistunt, erecta, dotata & fundata, authenticis eorumdem dominorum temporalium literis, sigillis, sigillatis & roboratis fore noscuntur.